

MAJAD AJAS. Arhitektuur muutub inimeste jaoks ilusaks aastakümnete jooksul, ütleb arhitektuurimuuseumi direktor.

Triin Ojari: «Arhitektuur on neetult aeglane kunst.»

INTERVJU
KRISTER KIVI
toimetaja

Arhitektuurimuuseumis on tänavu ümmarguste arvude aasta: täitus 30 tegutsemis aastat, neist 25 aastat Rotermanni soolalaos. Direktor Triin Ojari astub hoogsal sammul läbi tillukesi majamudeleid täis näitusesaali. See on tühi: õhtutunniks, mil saabub ajakirjanik, on muuseumi küllastanud ainult viis inimest.

On see hea tulemus?

Ei, seda on väga vähe. Meil on sulgemistega juba kogemus ja üldiselt läheb ikka mitu nädalat kuni kuu, et inimesed hakkaksid tagasi tulema. Esimese asjana üldiselt ei torma muuseumidesse.

Kas te võiksite teha näituse «50 Eestit kõige koledamat maja»?

See on huvitav jah, et sellise eesmärgiga ei anta raamatuid välja ega tehta näitusi. Meil on plaan teha ülejärmisel aastal näitus sellisest nähtusest nagu postmodernistlikud 1980ndate lõpu eramud, mida paljud peavad väga koledaks: need olid teistsugused, tihti väga suured, jabura vormikeelega. Aga neid loonud arhitektid ja nende majade tellijad pidasid neid kindlasti ilusaks. On sümptomaatiline, et inimeste silmis ilusaks muutuvad majad eelkõige ajaga!

Mis teeb maja koledaks või ilusaks?

Tahaks öelda, et proportsioonid, materjalid, veel tuhat detaali ja siis lisaks seletamatu miski. Hea arhitektuur peaks olema selline, et seal on midagi natuke veel rohkemat sellest, kui tellija on nõudnud, nn lisaväärtus. Ma ei tea, kas nad on koledad, aga palju ebahuvitavaid maju ehitatakse tänapäeval kindlasti. Ega Tallinnas ju mingit esteetikakomisjoni ei ole – ehitusloa taotlus on üks lõputu kadalipp linnavalitsuses kuni ehitusjäätmete äraveo kooskõlastamiseni –, aga sellist kastikest, kas maja tegelikult ka linnaruumi kuidagi rikastab, seal ei ole.

Eks asi on tellijate julguses ka. Buumiaja tipus ja natuke enne seda tehti suhteliselt pööraseid asju. Oli mõnes mõttes selline mentaliteet, et kõik läheb, *everything goes*. Aga praegu on läinud kõik palju normeeritumaks ja konservatiivsemaks, mis muidugi tingimata ei pea olema halb. Aga kui ma vaatan viimaste aastate arhitektuuripreemiade ülevaateid, siis suur osa preemiaid on neljal-viiel aastal Tallinnast välja läinud. Parimad majad või linnaruumi projektid on kusagil mujal. Näiteks eelmine aasta läks Narva kaks preemiat.

Miks?

Arhitektide tavaline vastus on, et hea arhitektuur sünnib arhitektuurikonkursi tulemusena: sa selekteerid välja parimad ideed võimalikult suurest katlast. Avalikke konkursse teeb avalik sektor ning kui mõni riigimaja või keskplats väljaspool Tallinna valmis saab, on see väikelinnale suur asi. Tallinnas domineerivad suured kinnisvarafirmad ja ehituspilt on ärihuvide nägu, kes oma plaane nii avalikult ei aja. Uuest riigi raha eest ehitatavatest asjadest peaks järgnevatel aastatel Tallinna kerkima ERRi uus hoone praeguse raadiomaja kaissu (KTA arhitektid) ja puidust keskkonnamaja Noblessnerisse (KAVAKAVA arhitektid) – see võiks tulla uus ja põnev asi.

Kas arhitektid pingutavad konkursi puhul rohkem?

Vähemasti annab konkurss võimaluse nendele arhitektidele, kelle poole muidu arendaja esimesena ei pöördu. Nii mõnegi tänase büroo eduloo alguseks ongi olnud konkurside võitmine 2000ndate algul.

Kodukarantiinis viibides saadakse esimest korda aru, kui tähtis on suur aken, kust valgus õigel ajal sisse paistaks.

Kas kunagi on ka eraklient korraldanud konkursi oma eramu jaoks?

Ma tean, et Lätis üks mees korraldas täitsa rahvusvahelise kutsetud konkursi. Aga eks eramaja ehitades võetakse ka Eestis sageli pakkumised kahest-kolmest kohast.

Kas arhitektid saavad ise ka aru, kui nad on mõtetu maja projekteerinud, alistunud tellija diktaadile?

Ma arvan, et vastus on ei. Ma usun, et iga arhitekt teeb endast olenevalt parima võimaliku. Arhitektuur on – nagu arhitekt Maarja Kask seda kunagi defineeris – midagi teenuse ja taidluse vahepealset. Ühest küljest kategoriseeritakse arhitektuuri väga tihti kui majandustegevust, puhast teenust: tellitakse mingi hoone vas-

Parimad majad on viimasel ajal ehitatud Tallinnast välja, ütleb arhitektuurimuuseumi direktor Triin Ojari.

tavalt oma soovidele ja nõudmistele ja linna ettekirjutustele ja nii edasi. Aga taidluspool on see X-faktor, mida on raskem defineerida ja mida, ma usun, iga arhitekt siiski igasse majja paneb: millises majas on inimestel hea olla, kuidas hoone krunidile paigutada, et tekiks lisaväärtust, kust valgus tuleb jne. Hea arhitekt loob lahenduse, mida tellija ei osanud küsida.

Siin soolalaos, kus praegu oleme, seisavad paksud seinad, tõntsakad sambad keldrikorrusel ja suhteliselt pisikesed ukse-aknad, et hoone püsib ilmselt väga hästi. Samas paljud uued hooned Tallinnas justkui püüavad gravitatsiooni eirata või vähemasti esitavad sellele väljakutse.

No maja, mis valmis ehitatakse – isegi kui ta jätab mulje, et kukub kohe ümber või vähemasti on nihe stabiilsusetundes –, vastab ikkagi kõigile inseneritehnilistele nõudmistele ja on täiesti ohutu selle aja, mis ta on määratud vastu pidama. Tegelikult on majad ju aina enam lühiajalised, sest meie kinnisvaraturg ja elu laiemalt, nagu ka viimased pool-

teist aastat on näidanud, on ju aina etteaimamatum.

Aga mis nii-öelda ümberkukkuvatesse majadesse puutub, see oli trend 80ndate lõpus, kui Ameerikas kerkis üles selline dekonstruktivismimimiline stiil. See oli midagi, mis üritas teadlikult nihestada püstipüsivuse ja stabiilsuse tunnet inimeste jaoks. Arhitektuur kui kunstiteos iseeneses. Ameerika arhitekt Frank Gehry on sellest elumusele suunatud arhitektuurist oma kaubamärgi teinud ja seda tahetakse maailma eri paigus siiani kõvasti.

Omalaadne inimese triumf gravitatsiooni üle?

Jah, või kui tuleme arhitektuuri kunstilisuse juurde, siis see on arhitekti vabadus teha kunsti, teha skulptuuri. Ma arvan, et Eesti uuemas arhitektuuris on seda kõige jõulisemalt väljendanud Vilen Künnapu, kellel arhitektuur ongi ennekõike kunst, suveräänne looming, ja Exceli tabeli täitmine tuleb pärast seda.

Kuid kas te tahaksite ujuda klaaspõhjaga basseinis, nagu neid Houstonis ja veel mõnes linnas on üle pilvelõhkujate katuseservade ehitatud?

Nagu on olemas moekunstis mood, mida kantakse ainult *catwalk*'il ja mis ei ole igapäevaseks tarbimiseks, on ka arhitektuuris sellised ruumid, mis on ehitatud ainult wow-tunde tekitamiseks. Aga kui on selline basseini, mis ripub kahe maja vahel, siis kui ma tahaks end erilisena tunda, miks mitte seal ujuda? See ongi selleks mõeldud.

Mis on kõige uuem trend arhitektuuris?

Kõlab ilmselt igavalt, aga võib-olla ehitada vähem, ehitada targemalt, ehitada jätkusuutlikest ja keskkonnanõbralikest materjalidest. Kõik need dekonstruktivistlikud pöörasused, millest me siin just rääkisime, ei ole ilmselt praegu *in*.

Ja kindlasti on trendiks mitte vaadata ainult maja üksi, vaid teravikuna koos ümbritsevaga: et kogu linnaruum saaks kvaliteetsem.

Kas nullenergiamaaja teenib inimest?

Ilus eesmärk on tarbida vähem energiat ning seda olukorras, kus oleme aina rikkamad ja tarbime rohkem – sealhulgas ehitame rohkem. Nullenergiamaaja ei ole siin lahendus, sest siin ei arvestata maja ehituseks ja materjalide tootmiseks kulunud energiat. Tulemus on väikeste akendega umbne kast.

Kui peaksite eramaja ehitama, siis mis oleks teie esimene eelistus?

Eelmise küsimuse tuules oleks õigem vastata, et ei ehitakski, vaid valiks juba ehitatud majade hulgast.

Miks mõnes ruumis on halb tunne?

Kui tulla ruumi proportsioonide juurde, siis näiteks see soolalao keldrisaal, kus me praegu viibime, on suhteliselt madal, aga samas ruumi iseloom, need võlvid võibolla tekitavad siin sellise kvaliteedi, et ei tunne end ahistatuna, vaid vastupidi, kaitstuna. Pole kahtlust, et valgus on väga tähtis. Üks Hispaania kolleeg rääkis, et kuna lõunamaal on inimesed harjunud rohkem elama tänaval ja korterid on suhteliselt väikesed ja pimedad, saadakse nüüd kodukarantiinis viibides esimest korda aru, kui tähtis on suur aken, kust valgus õigel ajal sisse paistaks.

Kas koroonapandeemia on arhitektuuris toonud teie meelest kaasa muutusi? Rohkem terrasse, parema ventilatsiooni, rohkem sissepääse, rohkem õhuruumi?

No absoluutselt! Vähemalt mõeldakse rohkem sellistele teemadele nagu eluruum, muutused ise aga võtavad aega. Arhitektuur on neetult aeglane kunst. Viimased poolteist aastat on olnud väga palju spekulatsioone, milline on uus kontor ja milline on uus kodu, kuidas me nende vahel liigume, kuidas avalikku linnaruumi tar-

